

STORTINGET

Innst. 518 L

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Prop. 112 L (2024–2025)

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffeloven og legemiddeloven mv. (befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk)

Til Stortinget

Sammendrag

Justis- og beredskapsdepartementet fremmer i proposisjonen forslag til endringer i straffeloven, legemiddeloven, straffeprosessloven, politiloven og helse- og omsorgstjenesteloven. Proposisjonen utgjør del II av regjeringens forebyggings- og behandlingsreform for rusfeltet og tar for seg de strafferettslige og straffeprosessuelle sidene ved reformen. Formålet med forslagene er å sikre at personer som har omfattende og alvorlige rusmiddelproblemer, normalt skal møtes med hjelp og behandling i stedet for straff. Forslagene skal også tydeliggjøre at befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk fortsatt er straffbart og kan håndheves av myndighetene, samtidig som håndhevingen og bruken av tvangsmidler skal være forholdsmessig. Proposisjonen følger opp Rushåndhevingsutvalgets utredning, NOU 2024:12 Håndheving av mindre narkotikaovertridelser, og fremmes i samråd med Helse- og omsorgsdepartementet.

I proposisjonen fremmes det forslag om å samle den strafferettslige reguleringen av befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk i en ny straffebestemmelse i legemiddeloven. Videre foreslås det å lovfeste en særskilt reaksjonsordning for personer over 18 år med omfattende og alvorlige rusmiddelproblemer,

som innebærer at det overfor disse personene normalt skal reageres med ubetinget påtaleunnlattelse eller straffutmålingsfravall for overtridelser av den nye straffebestemmelsen. I tillegg foreslår departementet en ny bestemmelse om rusmiddeltesting og undersøkelse av tegn og symptomer på ruspåvirkning. For å bidra til at de kommunale rådgivende enhetene for russaker benyttes i større grad enn i dag, og at oppmøte ved enhetene skal ha størst mulig forebyggende virkning mot videre rusmiddelbruk, foreslås det at det ved overtrivelse av straffebestemmelsen i legemiddeloven skal være en adgang til å pålegge inntil tre oppmøter ved enhetene i løpet av en periode på inntil tre måneder. Det foreslås til slutt en hjemmel i politiloven for at politiet skal kunne henvise personer til enhetene utenfor straffesak.

Komiteens behandling

Komiteen avholdt muntlig høring om saken torsdag 8. mai 2025. Det var 30 ulike instanser som møtte til høringen.

Sakens dokumenter er tilgjengelig på sakssiden på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ragnhild Male Hartviksen, Odd Harald Hovland og Marte Eide Klovning, fra Høyre, Ingunn Foss og Guro Angell Gimse, fra Senterpartiet, Toralf Heimdal og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, Tor André Johnsen og lederen Helge

André Njåstad, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, og fra Venstre, Ingvild Wettrhus Thorsvik, viser til at denne proposisjonen utgjør del II av regjeringen Støres forebyggings- og behandlingsreform for rusfeltet. Den tar for seg de strafferettslige og straffeprosessuelle sidene ved reformen, mens del I tok for seg de helsemessige sidene. Formålet med reformen er samlet sett å sikre at personer som har omfattende og alvorlige rusmiddelproblemer, normalt skal møtes med hjelp og behandling i stedet for straff. Forslagene skal også tydeliggjøre at befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk fortsatt er straffbart og kan håndheves av myndighetene, samtidig som håndhevingen og bruken av tvangsmidler skal være forholdsmessig. Proposisjonen følger opp Rushåndhevingsutvalgets utredning NOU 2024:12. I proposisjonen fremmes det forslag til endringer i straffeloven, legemiddeloven, straffeprosessloven, politiloven og helse- og omsorgstjenesteloven.

Komiteen merker seg at de viktigste forslagene i proposisjonen er å samle den strafferettslige reguleringen av befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk i en ny straffebestemmelse i legemiddeloven. Videre foreslås det å lovfeste en særskilt reaksjonsordning for personer over 18 år med omfattende og alvorlige rusmiddelproblemer, som innebærer at det overfor disse personene normalt skal reageres med ubetinget påtaleunndatelse eller straffutmålingsfravall for overtredelser av den nye straffebestemmelsen. I tillegg foreslår departementet en ny bestemmelse om rusmiddeltesting og undersøkelse av tegn og symptomer på ruspåvirkning. Det foreslås også at det ved overtredelse av straffebestemmelsen i legemiddeloven skal være en adgang til å pålegge inntil tre oppmøter ved de kommunale enhetene i løpet av en periode på inntil tre måneder. Det foreslås til slutt en hjemmel i politiloven for at politiet skal kunne henvise personer til enhetene utenfor straffesak.

Komiteen påpeker at innstillingen vil være organisert med underoverskrifter på disse områdene, i tillegg til en underoverskrift om oppfølgingen av personer under 18 år, en om mengdegrensene for narkotika til egen bruk samt en egen underoverskrift om forhold som ikke er omtalt i proposisjonen, der partiene omtaler andre forslag.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet registrerer at komiteens flertall har funnet sammen om en kraftig liberalisering av narkotikalovgivningen. Disse medlemmer mener dette er en historisk feil som svekker politiet og gir de kriminelle nettverkene bedre arbeidsforhold i Norge. Disse medlemmer merker seg at narkotikabruk formelt sett fremdeles skal være ulovlig, men at straffe-

reaksjonene og politiet og påtalemyndighetens adgang til bruk av tvangsmidler langt på vei fjernes.

Disse medlemmer mener denne enigheten representerer en sniklegalisering av narkotika. Disse medlemmer viser herunder til at forenklete forelegg med lave bøtesatser, påtaleunndatelser og manglende synlighet i politiattester vil bli oppfattet som at straffetrusselen er borte. Disse medlemmer mener dette i sum vil svekke – ikke styrke – politiets handlingsrom for å håndheve forbudet mot narkotika og med det redusere muligheten for rettshåndhevelse. Dette vil i praksis undergrave straffebudet om at bruk av narkotika er straffbart. Dette vil etter disse medlemmers syn lede til en ytterligere normalisering av narkotika i samfunnet. Disse medlemmer ser med stor bekymring på hvilke signaler dette vil sende generelt, og spesielt til ungdom som eksperimenterer med narkotiske stoffer.

Disse medlemmer mener at de lovgivningsgrebene som nå blir gjort, ikke vil hjelpe de som sliter. Det å innskrenke adgangen til bruk av tvangsmidler i saker om narkotikabruk vil etter disse medlemmers oppfatning gjøre arbeidsforholdene enklere for de som selger narkotika, og som kynisk utnytter unge mennesker. Slik disse medlemmer ser det, er dette ikke en ansvarlig måte å innrette narkotikalovgivningen på. Disse medlemmer er bekymret for hvordan denne nye linjen i narkotikalovgivningen vil vanskeliggjøre bekjempelsen av organiserte kriminelle nettverk.

Disse medlemmer mener i sum at de grepene flertallet nå foreslår, vil være en feil av historiske dimensjoner. Disse medlemmer vil advare mot å gjennomføre dette og i praksis oppgi målsettingen om å beskytte unge mennesker mot narkotikabruk og samfunnet mot de organiserte profitt-drevne kriminelle nettverkene som står bak innførselen og omsetningen av illegale rusmidler.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet vil understreke at formålet med en helhetlig forebyggings- og behandlingsreform er todelt. Reformen skal både legge til rette for at personer som har omfattende og alvorlige rusmiddelproblemer, møtes med hjelp og behandling i stedet for straff, og samtidig sikre at forbudet mot all bruk, erverv og oppbevaring av narkotika håndheves.

Disse medlemmer mener at utviklingen de siste årene gir grunn til bekymring. Selv om de aller fleste ungdommer ikke bruker narkotika, viser statistikken at Norge i dag er på europatoppen i kokainbruk blant ungdom. Disse medlemmer mener det er urovekkende når nye tall fra EUs narkotikabyrå EMCDDA viser at hele 4,2 pst. av nordmenn i alderen 15–34 år oppgir å ha brukt kokain i løpet av en periode på ett år. En økende bruk og normalisering av narkotika vil få store konsekvenser for storsamfunnet – og ikke minst for den en-

kelte. Derfor må denne utviklingen møtes både med mer forebygging, tydeligere reaksjoner og adekvat oppfølging.

Disse medlemmer konstaterer at det har skjedd en utvikling i domstolenes praksis på rusfeltet i kjølvannet av at regjeringen Solbergs rusreform strandet i Stortinget. Høyesterett har slått fast at det ikke lenger skal utmåles straff for rusavhengiges befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk. Riksadvokatens retningslinjer har ført til usikkerhet i politiets førstelinje om hvordan gjeldende regelverk skal praktiseres. I deler av befolkningen synes det også å versere en oppfatning av at såkalte «brukerdoser» innenfor såkalte terskelverdier er lovlige.

Disse medlemmer viser til at Senterpartiet over lang tid har uttrykt bekymring for en utvikling med manglende håndheving av forbudet mot narkotika overfor personer som ikke har et omfattende rusmiddelmisbruk, og mener dette har lagt grunnlaget for en mer liberal holdning til narkotika.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet og Senterpartiet i regjering i mai 2023 nedsatte et utvalg for å utrede de strafferettslige og straffeprosessuelle spørsmålene på rusfeltet. Rushåndhevingsutvalget besto av jurister med betydelig fagkompetanse innenfor strafferett og straffeprosess og avga sin rapport, NOU 2024:12 Håndheving av mindre narkotikaovertridelser, i juni 2024.

Disse medlemmer vil understreke at et mennesker med alvorlige og omfattende problemer med ulovlige rusmidler ikke skal straffes for bruk, men møtes med god hjelp og oppfølging. Samtidig er effektiv håndheving av forbudet et viktig forebyggende tiltak, særlig for å hindre en alminneliggjøring av narkotika som senker terskelen for at ungdom begynner med narkotika og potensielt utvikler rusavhengighet.

Disse medlemmer vil understreke at et lovbrudd ikke skal oppfattes som avkriminalisert bare fordi det betraktes som mindre alvorlig. Dette gjør at flere ungdommer må forholde seg til narkotika på skolen, på fritidsarenaer og i russetida. Når vi som samfunn fjerner og utvanner denne barrieren, fjerner vi også en viktig grunn for ungdommer til å si nei til narkotika. Derfor mener disse medlemmer at det haster å få på plass en ny lovregulering som tydeliggjør forbudet mot narkotika.

Disse medlemmer mener et viktig aspekt ved en aktiv og forebyggende ruspolitikk er å bidra til å redusere grunnlaget for den kriminelle økonomien som ofte baserer seg på narkotikaomsetning.

Straffebestemmelsen

Komiteen viser til at regjeringen Støre vil beholde straffebestemmelsen i legemiddeloven, samt at den

oppdateres til å gjelde bruk av narkotika samt erverv og oppbevaring av mindre mengder narkotika til egen bruk. Strafferammen er foreslått å være bot eller fengsel i inntil seks måneder.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at personer med rusmiddelavhengighet skal møtes med helsehjelp. Disse medlemmer viser i den sammenheng til del I av forebyggings- og behandlingsreformen for rusfeltet i Meld. St. 5 (2024–2025) og Innst. 155 S (2024–2025), som tar for seg helse- og velferdspolitiske utfordringer knyttet til bruk av alle typer rusmidler og vanedannende legemidler. I stortingsmeldingen varslet regjeringen at den skulle legge frem del II av reformen gjennom forslag til lovendringer på narkotikaområdet som følger opp Rushåndhevingsutvalgets utredning i NOU 2024:12.

Disse medlemmer konstaterer at regjeringen i denne lovproposisjonen delvis følger opp utvalgets forslag. Disse medlemmer er enige i behovet for lovendringene som ivaretar hensynet til at personer med rusmiddelavhengighet først og fremst møtes med god helsehjelp og oppfølging fremfor straff. Dette er imidlertid ikke i motstrid til en tydelig regulering som sikrer at forbudet mot bruk, erverv og oppbevaring av narkotiske stoffer faktisk håndheves.

Disse medlemmer viser til proposisjonen der regjeringen foreslår å samle den strafferettslige reguleringen av befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk i en ny straffebestemmelse i legemiddeloven. Disse medlemmer mener det er riktig å samle den strafferettslige reguleringen av narkotikalovbrudd på ett sted, men vil påpeke at Rushåndhevingsutvalget foreslo at en samlet straffebestemmelse bør plasseres i straffeloven, for på denne måten å sikre en samlet strafferettslig regulering av narkotikalovbrudd. Disse medlemmer deler utvalgets vurderinger. Etter disse medlemmers oppfatning vil det kunne gi en uheldig signaleffekt dersom narkotikalovbrudd blir oppfattet som mindre alvorlige dersom handlinger som i dag straffes etter straffeloven, plasseres i legemiddeloven. Disse medlemmer mener derfor at den nye straffebestemmelsen bør inntas i straffeloven som ny § 232 a.

Disse medlemmer mener det er av betydning at erverv av mindre mengder narkotika fortsatt reguleres i straffeloven. Det å kjøpe narkotika bidrar til å finansiere organisert kriminalitet og er et alvorlig lovbrudd. Det å flytte erverv til legemiddeloven, slik regjeringen foreslår, vil svekke politiets mulighet til effektiv etterforskning, særlig med hensyn til politiets beslutningskompetanse for ransaking etter straffeprosessloven § 198 første ledd nr. 3. I en innledende fase er det ofte uklart hvilken rolle mistenkte har, og etterforskning av erverv kan avdekke mer alvorlig kriminalitet. Straffe-

rammen påvirker også forholdsmessighetsvurderingen i etterforskningen av slike saker.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet støtter forslaget om en ny straffebestemmelse om bruk av narkotika. Men disse medlemmer er uenige med regjeringen i at lovreguleringen av narkotikabruk skal plasseres i legemiddeloven. Disse medlemmer har merket seg at regjeringens forslag er det motsatte av anbefalingen fra Rushåndhevingsutvalget, jf. NOU 2024:12 Håndheving av mindre narkotikaovertrедelser. Utvalgets forslag til ny lovregulering var at den nye straffebestemmelsen for narkotikabruk skulle plasseres i straffeloven. Disse medlemmer viser til at med utvalgets forslag vil alle lovbestemmelser for narkotika da bli samlet i det samme kapitlet i straffeloven.

Disse medlemmer støtter Rushåndhevingsutvalgets forslag om å samle narkotikabestemmelsene i straffeloven og vil følgelig ikke støtte regjeringens forslag om å plassere bestemmelsen i legemiddeloven. Disse medlemmer mener dette er et viktig grep for å synliggjøre at bruk av narkotika er straffbart, og at en overtrедelse av forbudet mot bruk av narkotika dermed vil være en overtrедelse av straffeloven og ikke av legemiddeloven. Disse medlemmer fremmer derfor forslag om at den nye straffebestemmelsen plasseres i straffeloven som ny § 232 a, jf. forslagene nedenfor.

Strafferammen

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til proposisjonen, der regjeringen foreslår å redusere strafferammen for overtrедelse av det nye straffebudet i forslag til legemiddeloven § 31 andre ledd sammenlignet med gjeldende bestemmelse.

Disse medlemmer mener dette vil kunne komplisere bruken av straffeprosessloven uten å bidra vesentlig til reformens intensjon om å hjelpe rusmiddelavhengige.

Disse medlemmer viser til at forslaget til ny straffebestemmelse ikke angir hva som skal vektlegges for å avgjøre om en person skal regnes som rusmiddelavhengig, slik Rushåndhevingsutvalget foreslo.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Straffeloven ny § 232 a skal lyde:

§ 232 a Mindre narkotikaovertrедelse og bruk av narkotika

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler, straffes den som bruker narkotika, oppbevarer eller erverver en mindre mengde narkotika til egen bruk. Uaktsom mindre narkotikaovertrедelse straffes med bot.

Er lovbryteren over 18 år og har et omfattende og alvorlig rusmiddelproblem, skal reaksjonen normalt være påtaleunndlatelse uten vilkår etter straffeprosessloven § 69 første ledd eller straffutmålingsfravall etter § 61. Ved bedømmelsen av om gjerningspersonen er rusmiddelavhengig skal det blant annet legges vekt på

- medisinsk diagnose,
- omfang, varighet og inntaksmåte for rusmidlet,
- evne til å kontrollere rusbruken,
- funksjonsevne,
- tidligere rushistorikk, og
- generell livssituasjon.

Kongen kan gi forskrift om at erverv og oppbevaring av særlig farlige stoffer straffes etter § 231.

Kongen kan ved forskrift fastsette mengdegrenser for hvilken mengde narkotika som kan anses å være til egen bruk. Mengdegrensene kan settes til null. Befatning som nevnt i første ledd innenfor mengdegrenseverdi skal anses for å være til egen bruk med mindre et annet formål sannsynliggjøres.»

Forenklete forelegg

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til proposisjonen s. 32 hvor departementet uttaler:

«Departementet har på nåværende tidspunkt ikke tilstrekkelig grunnlag for å ta stilling til om forenklet forelegg kan være en hensiktsmessig reaksjonsform i denne sakstypen, men vil sette i gang et arbeid for å utrede dette nærmere. Spørsmålet ble vurdert i NOU 2003:15 Fra bot til bedring, men departementet mener at det er behov for å utrede spørsmålet på nytt, blant annet på grunn av de endrede premissene som forslagene i denne proposisjonen utgjør.»

I NOU 2003:15 er forenklete forelegg beskrevet slik:

«Bot ilagt ved forenklet forelegg er straff på samme måte som bot ved ordinært forelegg. Forenklet forelegg er derfor ikke et alternativ til straff, men en enklere fremgangsmåte ved illeggelse av straff. De viktigste forskjellene mellom forenklet forelegg og ordinært forelegg er disse:

- Ved forenklet forelegg anvendes faste bøtesatser.
- Forenklet forelegg kan ilegges av tjenestemenn i politiet og tollvesenet. Det kreves ikke beslutning fra påtalemyndigheten som ved ordinære forelegg.
- Ved forenklet forelegg stilles det mindre krav til angivelsen av straffebudet og beskrivelsen av det straffbare forhold. Dette kan gjøres ved stikkord, for eksempel ved avkrysning på en blankett.
- Forenklet forelegg registreres ikke i bøtere registeret.»

Flertallet mener fordelene med en ordning med forenklete forelegg er at den som er mistenkt for overtrедelse av forslaget til legemiddeloven § 31 andre ledd, kan si seg villig til å vedta et forenklet forelegg for dette. I

så fall kan saken avgjøres på stedet uten at det er behov for rusmiddeltesting.

Flertallet mener derfor at det på nåværende tidspunkt er nødvendig å vedta en hjemmel knyttet til legemiddeloven § 31, som åpner for en modell med forenklede forelegg ved de mindre alvorlige narkotikaovertredselsene.

Flertallet foreslår derfor en ny bestemmelse i legemiddeloven som gir hjemmel for å fastsette regler om forenklet forelegg i forskrift.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

«Legemiddeloven ny § 31 a skal lyde:

§ 31 a

Kongen kan bestemme at bøteleggelse på stedet eller i ettertid for lovbrudd av nærmere angitt art kan skje ved forenklet forelegg etter faste bøtesatser. I slikt forelegg kan straffebudet og det straffbare forhold betegnes ved stikkord eller på liknende måte.

Forelegget kan omfatte inndragning i tillegg til bot.

Forelegg utskrevet på stedet faller bort dersom det ikke straks vedtas. For forelegg utskrevet i ettertid gjelder straffeprosessloven § 256 nr. 5 tilsvarende. Slikt forelegg faller bort dersom det ikke vedtas innen fristen. Kongen kan gi nærmere regler om framgangsmåten når forelegget utskrives i ettertid.

Påtalemyndigheten kan til gunst for siktede oppheve vedtatt forelegg.

Polititjenesteperson som ellers ikke har foreleggsmyndighet, kan gis myndighet til å utferdige forenklet forelegg.

Kongen gir nærmere regler om bruk av forenklet forelegg og fastsetter bøtesatser og subsidiær fengselsstraff for de forskjellige lovbrudd som ordningen skal omfatte.»

Flertallet viser til at det etter vedtakelse av hjemmelen vil måtte foretas en utredning og høring av en forskrift som regulerer hvilke mengder av ulike stoffer som omfattes av ordningen ved bruk, oppbevaring og erverv, samt hvilke bøtesatser som gjelder for disse mengdene.

Flertallet mener det er problematisk at nye bestemmelser knyttet til tvangsmiddelbruk ikraftsettes uten at forenklede forelegg kan benyttes i disse sakene. Derfor slår flertallet fast at ikrafttredelse av andre bestemmelser som er foreslått i denne innstillingen, først kan skje når denne forskriften trer i kraft.

Flertallet mener at det av forskriften skal fremgå:

- hvilke mengder til egen bruk som skal omfattes av ordningen
- at de laveste bøtesatsene bør settes på et lavere nivå enn det foreslåtte gebyret for manglende oppmøte i Prop. 92 L (2020–2021), som tilsvarte to ganger rettsgebyret. Det vises i denne sammenheng til at de

laveste bøtesatsene for forenklede forelegg etter vegtrafikklova er satt til 1 200 kroner. Bøtesatsene skal generelt holdes lave, og det skal settes en maksgrænse på fellesbot som ikke er urimelig sammenlignet med de laveste bøtesatsene.

- at forenklet forelegg forutsettes å være den klare hovedregelen for alle personer over 18 år når det ikke foreligger et hjelpebehov eller andre konkrete grunner til en reaksjon. Det skal etter dette ikke være adgang til vesentlig å snevre inn personkretsen som faller inn under ordningen.
- at personer som er under 18 år, ikke skal kunne møtes med forenklet forelegg. For personer under 18 år forutsettes det som hovedregel at disse møtes med betinget påtaleunntatelse med oppmøte hos rådgivende enhet for russaker for å unngå videre rusmiddelbruk.

Flertallet mener videre at reaksjonen når personer ikke vedtar det forenklede forelegget på stedet, som hovedregel skal være betinget påtaleunntatelse med krav om oppmøte hos rådgivende enhet for russaker.

Flertallet viser til at det samtidig vil være naturlig at personer under 18 år som bruker ulovlige rusmidler, får tett oppfølging med det virkemiddelapparatet som er tilgjengelig, herunder også gjennom betinget påtaleunntatelse med særvilkår om oppmøte ved rådgivende enhet for russaker. Det vises for øvrig til merknad under om henvisning med hjemmel i politiloven.

Flertallet vil understreke at rusmiddelavhengige ikke er omfattet av ordningen med forenklede forelegg, ettersom disse skal møtes med ubetinget påtaleunntatelse eller straffutmålingsfravall.

For øvrig viser flertallet til at det etter straffeprosessloven § 456 andre ledd fremgår at bot som ikke kan betales eller lar seg inndrive ved lønnstrekk eller annen tvangsfullbyrding, skal fullbyrdes ved soning av den subsidiære fengselsstraffen, når den bøtlagte har evne til å betale boten eller allmenne hensyn tilsier det.

Hva angår punktet om at påtalemyndigheten til gunst for siktede kan oppheve vedtatt forelegg, forutsetter flertallet at det forenklede forelegget kan oppheves dersom overtrederens økonomiske situasjon og livssituasjon for øvrig tilsier at bot er en urimelig tyngende reaksjon. Fullbyrding av subsidiær fengselsstraff utgår da også, jf. straffeprosessloven § 456 andre ledd.

Flertallet peker på at ved manglende oppmøte ved rådgivende enhet for russaker sendes saken tilbake til påtalemyndigheten for fornyet vurdering.

Flertallet vil for øvrig advare mot å legge for stor vekt på straffehistorikk ved vurderingen av om noen har en problematisk rusmiddelbruk, da mange med en problematisk rusmiddelbruk aldri fanges opp av politiet. Politiets tilbakeholdenhet med å opprette sak mot kjente avhengige brukere som ikke kan straffes, innebærer dess-

uten at heller ikke disse vil ha en straffehistorikk som reflekterer deres narkotikabruk i nåtid.

Videre forutsetter flertallet at verken personer som var under 18 år da den betingede påtaleunndatelsen ble gitt, eller voksne som har fått betinget påtaleunndatelse, skal komme dårligere ut enn voksne som vedtar forenklet forelegg, med hensyn til registrering. Flertallet legger derfor til grunn at ved ileggelse av betinget påtaleunndatelse med særvilkår om oppmøte ved rådgivende enhet for russaker må den registrerte opplysningen sperres umiddelbart etter registreringer.

Flertallet viser til at av hensyn til likebehandling må registrerte opplysninger om slik reaksjon som er ilagt etter andre bestemmelser før ikrafttredelse av bestemmelsene foreslått i denne innstillingen, også sperres ved nevnte ikrafttredelse. Dette må hensyntas i regjeringens oppfølging av Stortingets anmodningsvedtak om sperring av mindre narkotikalovbrudd på uttømmende politiattest etter tre år når det ikke foreligger gjentakelse.

Mengdegrensene til egen bruk

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til de foreslåtte terskelverdiene i proposisjonen. Flertallet er enig i at terskelverdien for heroin skal settes til 3 gram.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet mener det er behov for å definere en øvre grense for hvor store mengder narkotika som skal kunne anses å være til egen bruk etter den nye straffebestemmelsen gjennom definerte mengdegrenser.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen ikke følger Rushåndhevingsutvalgets tilråding om å forskriftsfeste slike mengdegrenser. Isteden viser regjeringen til at de omtalte mengdegrensene i proposisjonen skal anses som veiledende. Disse medlemmer merker seg at regjeringen til dette uttrykker at «(...) veiledende mengdegrenser ikke skal være til hinder for nyansering og utvikling gjennom domstolenes og påtalemyndighetens praksis (...)».

Disse medlemmer har merket seg at flere høringsinstanser støtter utvalgets forslag om å fastsette mengdegrensene i forskrift, og at ingen høringsinstanser uttrykkelig går mot utvalgets forslag på dette punktet. Siden mengdegrensene får rettslig betydning, mener disse medlemmer mengdegrensene ikke skal anses som veiledende. Det er derfor nødvendig at disse fastsettes i forskrift under straffeloven for å sikre at lovgivers intensjon blir fulgt opp i håndhevelsen av loven gjennom påtalemyndigheten og domstolen. Ved å fastsette mengdegrensene i forskrift vil regjeringen allikevel ha mulighet til å endre bestemmelser om terskelverdi raskt dersom det er behov for det, både for å sette nye stoffer på listen, å ta stoffer ut av listen og å endre terskelverdiene i lys av

ny kunnskap eller utvikling uten å gå veien om en lovprosess. Disse medlemmer mener fastsetting av mengdegrenser gjennom forskrift vil sikre en enhetlig behandling av saker.

Disse medlemmer er enige i at befatning med narkotika i mengder som overstiger de etablerte mengdegrensene som skal gjelde for rusmiddelavhengiges egen bruk, også skal definere grensen mellom den nye straffebestemmelsen og den mer alvorlige bestemmelsen i § 231. Dette vil gi den retsteknisk enkleste løsningen og er i tråd med utvalgets modell. For ikke-rusavhengige har mengdegrensene kun den betydning at de etter forslaget vil straffes etter den nye bestemmelsen i § 232 a, og ikke straffeloven § 231.

Disse medlemmer mener fastsetting av konkrete mengdegrenser for ulike narkotiske stoffer vil være en avveining mellom flere hensyn. For lave mengdegrenser vil føre til at rusavhengige oftere vil møte en følbar straffereaksjon for innehav som reelt sett er til egen bruk. Samtidig er det helt nødvendig å unngå at mengdegrensene settes så høyt at de innebærer spredningsfare og kamouflerer omsetning. Disse medlemmer vil understreke at mengdegrensene må fastsettes slik at de understøtter formålet med rusreformen. Disse medlemmer støtter i hovedsak de mengdegrensene som er definert i tabell 4.5 i proposisjonen, med unntak av mengdegrensene for heroin, amfetamin og kokain, som bør settes lavere.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fastsette i forskrift i medhold av straffeloven mengdegrenser for hva som kan anses å være mindre mengder narkotika til egen bruk. Mengdegrensene for ulike narkotiske stoffer fastsettes i tråd med tabell 4.5 i Prop. 112L (2024–2025) med unntak av mengdegrensen for heroin, kokain og amfetamin, som settes til 1 gram.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at mengdegrensene utgjør skjæringspunktet for hvilke mengder narkotisk stoff som anses som narkotika til egen bruk. Med den foreslåtte lovregulerte forskjellsbehandlingen ved reaksjonsfastsettelsen vil dette trekke grensen for hvilke mengder en rusavhengig kan oppbevare uten å bli straffet for det. Disse medlemmer viser videre til at mengdegrensen også vil utgjøre det rettslige skjæringspunktet for hva som skal subsumeres under den nye bestemmelsen om oppbevaring til egen bruk, og hva som skal subsumeres under den mer alvorlige bestemmelsen om narkotikaovertrødelse i straffeloven § 231.

Disse medlemmer har merket seg at Rushåndhevingsutvalget foreslår at kompetansen for den konkrete fastsettelsen av mengdegrensen legges til regjering-

gen, ved at det gis en forskriftshjemmel for fastsettelse av terskelverdiene. Disse medlemmer har videre merket seg at regjeringen i proposisjonen ikke har fulgt denne anbefalingen, men legger opp til at avgrensningen av «mindre mengder» skal fastsettes gjennom rettspraksis. Disse medlemmer registrerer at regjeringen i proposisjonen videre foreslår en forskriftshjemmel for å unnta enkelte narkotiske stoffer fra virkeområdet til den nye bestemmelsen, ved å sette mengdegrensen til null, men dette er ment som en snevert anvendt unntaksregel og kan bare brukes for å regulere stoffer som er særlig farlige og gir risiko for dødelige overdoser ved inntak av små mengder. Disse medlemmer vil i forlengelsen av dette vise til at heroin ikke faller inn under forskriftshjemmelens anvendelsesområde – da det er et av stoffene proposisjonen angir en mengdegrense for – og det illustrerer at dette er en unntaksadgang med svært begrenset anvendelsesområde.

Disse medlemmer mener at den dynamikken mellom domstol og påtalemyndighet som har ledet til dagens rettstilstand på narkotikafeltet, gir god grunn til å beholde størst mulig politisk styring over den videre utviklingen. Disse medlemmer vil understreke at de generelle gresdragningene for straffverdigheten av narkotikakriminalitet er et utpreget politisk og ikke juridisk spørsmål. Disse medlemmer støtter derfor Rushåndhevingsutvalgets forslag på dette punktet og mener det bør innføres en forskriftshjemmel hvor regjeringen gis adgang til å justere terskelverdiene for grensdragning mellom den nye bestemmelsen om «mindre mengder til eget bruk» og den bestemmelsen i straffeloven § 231 om narkotikaovertrødelse. Disse medlemmer fremmer derfor forslag om forskriftshjemmel for fastsettelse av mengdegrensene, jf. forslagene nedenfor.

Disse medlemmer mener de foreslåtte mengdegrensene i proposisjonen åpner for at omfattende mengder narkotiske stoffer anses som «mindre mengde narkotika til egen bruk» etter den nye straffebestemmelsen.

Disse medlemmer mener både Rushåndhevingsutvalget og regjeringens forslag åpner for at befatning med for store kvantum narkotika skal falle inn under den nye bestemmelsen om bruk. Disse medlemmer fremmer derfor forslag om at regjeringen benytter den foreslåtte forskriftshjemmelen for å nedjustere mengdegrensene for hva som anses som «mindre mengder narkotika til egen bruk» etter den nye straffebestemmelsen, jf. forslagene nedenfor.

Samtidig besittelse/befatning

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at det ikke er uvanlig med samtidig bruk av ulovlige rusmidler og dopingmidler. Disse medlem-

mer merker seg at flere høringsinstanser har uttrykt seg negativt til forslaget om at man kan inneha tre forskjellige typer narkotika helt opp til maksimal terskelverdi. Det gjøres gjeldende at man med dagens terskelverdier da kan oppbevare større mengder enn det som er akseptabelt til egen bruk, og at dette skaper problemer med å avdekke selgerne.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i utarbeidelse av forskrift til mengdegrenser fastsette en øvre grense for samtidig befatning med flere narkotiske stoffer, slik at ordinær terskelverdi gjelder for ett stoff og halv terskelverdi for det/de øvrige to stoffene.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at en særskilt problemstilling for mengdegrensene er hvordan dette skal vurderes ved samtidig befatning med flere narkotiske stoffer. Disse medlemmer har merket seg at Rushåndhevingsutvalget anbefaler at den nye bestemmelsen skal gjelde for befatning med inntil tre stoffer samtidig, men at mengdegrensen halveres for stoff nummer to og tre. Disse medlemmer har videre merket seg at regjeringen går lenger enn dette og åpner for befatning med større mengder narkotiske stoffer, da det foreslås at den nye bestemmelsen skal gjelde for befatning med inntil tre stoffer samtidig, og at det da skal gjelde full mengdegrense for disse tre stoffene.

Disse medlemmer mener både Rushåndhevingsutvalget forslag og regjeringens forslag definerer for store mengder narkotika som «mindre mengder til egen bruk» når det kommer til samtidig befatning med flere narkotiske stoffer. Disse medlemmer mener samtidig befatning med flere narkotiske stoffer bør bringe forholdet ut av den foreslåtte nye bestemmelsen om egen bruk og inn under den strengere bestemmelsen om narkotikaovertrødelse i straffeloven § 231. Disse medlemmer viser herunder til at Fremskrittspartiet på generelt grunnlag er motstander av kvantumsrabbatt i strafferetten. Disse medlemmer vil videre påpeke at gateselgere av narkotika med en så romslig definisjon som regjeringens forslag legger opp til, vil kunne spekulere i å ha på seg flere stofftyper opptil, men ikke over, den grensen som trekkes opp for samtidig befatning med flere stoffer til egen bruk.

Reaksjonsordning for personer over 18 år med rusmiddelproblemer

Komiteen merker seg at en lovregulering av reaksjonsfastsettelsen ved rusmiddelavhengiges befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk er foreslått plassert i legemiddelloven § 31 andre ledd andre punktum.

Komiteen merker seg at det ifølge proposisjonen er behov for å klargjøre innholdet i reaksjonsordningen som ble etablert gjennom Høyesteretts praksis i 2021, og å gjøre enkelte justeringer i ordningen for å ivareta viktige samfunnsinteresser. Dette gjelder blant annet avgrensningen av hvem som skal anses rusmiddelavhengig i rettslig forstand, og hvilket beviskrav som gjelder i forhold til dette. Regjeringen har definert «rusmiddelavhengig» som en person med et «omfattende og alvorlig rusmiddelproblem».

Komiteen kjenner til at det i notatet vedlagt riksadvokatens brev 13. mai 2022 er antatt at det bør kreves noe mer enn sannsynlighetsovervekt for å legge til grunn at en person ikke er rusmiddelavhengig, dersom spørsmålet er reist i saken, og at regjeringen nå foreslår at dette skal legges til grunn som beviskravet for vilkåret om «omfattende og alvorlig rusmiddelproblem» etter den foreslåtte reaksjonsordningen for rusmiddelavhengige.

Komiteen ser at hensynet er å motvirke videre utvikling av rusmiddelproblemer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til proposisjonens forslag til endringer i legemiddeloven § 31 andre og tredje ledd, som etter proposisjonen skal lyde:

«Erverv og oppbevaring av en mindre mengde narkotika til egen bruk og bruk av narkotika straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder. Er lovbrøteren over 18 år og har et omfattende og alvorlig rusmiddelproblem, skal reaksjonen være påtaleunntatelse uten vilkår etter straffeprosessloven § 69 første ledd eller straffutmålingsfravall etter straffeloven § 61. Kongen kan gi forskrift om at erverv og oppbevaring av særlig farlige stoffer straffes etter straffeloven § 231.

Erverv, besittelse og bruk av dopingmidler straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder, eller begge deler.»

Flertallet viser til at det er vanskelig å skulle definere og skille mellom hvem som har en rusmiddelavhengighet, og ikke.

Flertallet vurderer at det vil være hensiktsmessig å ikke lovregulere reaksjonsordningen for rusmiddelavhengige i den foreslåtte bestemmelsen, og viser i denne sammenheng til statsrådets svarbrev til komiteen av 26. mai 2025, hvor det uttales:

«Komiteen har stilt spørsmål om hvordan bestemmelsen må utformes dersom setningen i forslaget til § 31 andre ledd andre setning fjernes. Til dette kan jeg bemerke at andre punktum i prinsippet kan fjernes fra forslaget til § 31 andre ledd uten å påvirke det øvrige forslaget. Tredje punktum i forslaget til § 31 andre ledd vil da bli andre punktum. Forslaget til endringer i legemiddeloven § 31 andre ledd kan da lyde slik:

'Erverv og oppbevaring av en mindre mengde narkotika til egen bruk og bruk av narkotika straffes

med bot eller fengsel inntil 6 måneder. Kongen kan gi forskrift om at erverv og oppbevaring av særlig farlige stoffer straffes etter straffeloven § 231.'

Jeg vil presisere at selv om forslaget til en ny straffebestemmelse om mindre narkotikaovertridelser endres slik, vil dette ikke i seg selv endre dagens domstolskapte reaksjonsordning for rusmiddelavhengige. Deres Stortinget ønsker endringer eller presiseringer i dagens reaksjonspraksis for rusmiddelavhengige, må dette gjøres gjennom lovendring.»

Flertallet merker seg at departementet her viser til at ved å fjerne dette fra bestemmelsen, vil en ikke i seg selv endre dagens domstolskapte reaksjonsordning. Flertallet ønsker at vurderingen skal bero på en konkret vurdering, jf. HR-2022-733-A.

Flertallet viser til at den begrepslige utkrystalleringen av rusmiddelavhengighet må bygge på rettspraksis.

Flertallet viser videre til at mennesker med rusmiddelutfordringer ikke er en ensartet gruppe. Det er en rekke livsutfordringer som kan være utslagsgivende for at et menneske begynner å ruse seg. Noen rusmiddelavhengige er i jobb, andre ikke. Rusmiddelavhengighet kan ta forskjellige former, og det vil i stor grad variere fra person til person hvor synlig avhengigheten er utad.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag til ny bestemmelse i legemiddeloven § 31 andre ledd:

«Legemiddeloven § 31 andre ledd skal lyde:

Erverv og oppbevaring av en mindre mengde narkotika til egen bruk og bruk av narkotika straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder. Kongen kan gi forskrift om at erverv og oppbevaring av særlig farlige stoffer straffes etter straffeloven § 231.»

Flertallet viser videre til forslag til ny § 31 a i legemiddeloven og at bøteleggelse kan skje ved forenklet forelegg. Flertallet viser også til at dette ikke gjelder personer som er under 18 år, da disse som hovedregel skal møtes med betinget påtaleunntatelse med særvilkår om oppmøte ved rådgivende enhet for russaker.

Flertallet viser videre til at en nullverdi for særlig farlige stoffer som innebærer strengere straff, vil gjøre terskelen høyere for å melde fra om et farlig rusmiddel og kunne føre til at noen vil unngå å søke hjelp i nødssituasjoner. Flertallet viser videre til at brukerne ikke alltid vet hvilket stoff de er i besittelse av, og at hvis brukeren ikke er klar over stofftypen, bør det tilbys hjelp og ikke ilegges straff.

Flertallet ber departementet hensynta dette i en eventuell utarbeidelse av forskrift om erverv og oppbevaring av særlig farlige stoffer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet har merket seg at forslaget til ny straffebestemmelse inneholder en lovregulert

forskjellsbehandling ved reaksjonsfastsettelsen for overtredelse av bestemmelsen, der det legges opp til en særregulering for personer som har et rusproblem som kvalifiserer til å oppfylle lovens krav om «omfattende og alvorlig rusmiddelproblem». Disse medlemmer peker på at det her legges opp til særbehandling av en personkrets, og det gis i lovforarbeidene en anvisning på hvordan grensdragningen skal gjøres, men den konkrete fastsettelsen av bestemmelsens anvendelsesområde vil bli overlatt til domstolene, som må trekke opp grensene for «omfattende og alvorlig rusmiddelproblem» i praksis. Disse medlemmer har også merket seg at denne særbehandlingen ikke skal gjelde lovbyggere under myndighetsalder.

Disse medlemmer mener lovgivningen må være lik for alle, og støtter ikke den særbehandlingen av rusmisbrukere som lovforslaget her legger opp til. Disse medlemmer har merket seg vurderingen i proposisjonen – under henvisning til HR-2022–731-A avsnitt 5356 – om at den lovregulerte forskjellsbehandlingen som foreslås i den nye straffebestemmelsen, ikke er i strid med likhetsprinsippet i Grunnloven § 98. Disse medlemmer stiller spørsmål ved tolkningen av rekkevidden av Høyesteretts uttalelser i den nevnte dommen, jf. proposisjonen s. 47 nederst i andre spalte. Slik disse medlemmer ser det, er en lovregulert forskjellsbehandling ved reaksjonsfastsettelsen for overtredelse av et straffebud noe prinsipielt annet enn at det etter norsk straffutmålingstradisjon er ganske vid adgang til å tillegge personlige forhold stor vekt ved den konkrete straffutmåling.

Disse medlemmer viser til at den lovregulerte særbehandlingen også får rettslig betydning for adgangen til bruk av tvangsmidler, jf. proporsjonalitetskravet. Det vises herunder til Rushåndhevingsutvalgets vurdering, som er gjengitt under punkt 6.2.5 i proposisjonen, nederst på s. 62 første spalte:

«Når det gjelder forholdsmessighetsvurderingen, uttaler utvalget at det ikke bør gjelde en allmenn presumsjon i en bestemt retning. Utvalget viser videre til at tidlig avdekking av narkotikabruk blant unge ligger i kjernen av formålet med den nye bestemmelsen. På den annen side bemerker utvalget at det normalt vil være uforholdsmessig å innhente en prøve når mistenkte må antas å være rusmiddelavhengige.»

Disse medlemmer vil peke på at dette vil innebære at vurderingen for å avgjøre om vilkårene er oppfylt for anvendelse av tvangsmidler etter proposisjonens foreslåtte bestemmelse om dette, må inneholde en vurdering av om en mistenkt over myndighetsalder har et «omfattende og alvorlig rusmiddelproblem» slik dette blir definert i rettspraksis. Dersom den mistenkte kvalifiserer til å ha et «omfattende og alvorlig rusmiddelproblem», vil vedkommende normalt ikke bli straf-

fet etter loven, og det vil normalt være uforholdsmessig å anvende tvangsmidler for å avdekke narkotikabruk.

Disse medlemmer viser til at usikkerhet omkring hjemmelsgrunnlaget for å anvende tvangsmidler i saker om bruk av narkotika er en vesentlig del av forklaringen på den uholdbare situasjonen som har oppstått med et tilnærmet totalt fravær av håndhevelse av forbudet mot bruk av narkotika. Disse medlemmer vil derfor ikke støtte et forslag som er egnet til å videreføre usikkerhet om adgangen til bruk av tvangsmidler i saker om bruk av narkotika. På bakgrunn av ovennevnte fremmer disse medlemmer forslag om å fjerne den lovregulerte særbehandlingen ved reaksjonsfastsettelse, jf. forslagene nedenfor.

Reaksjoner overfor personer under 18 år

Komiteen merker seg at det i henhold til proposisjonen overfor ungdom mellom 15 og 18 år normalt skal reageres med betinget påtaleunntatelse med særvilkår om oppmøte ved rådgivende enhet for russaker ved første gangs overtredelse av den foreslåtte straffebestemmelsen. Ungdom mellom 15 og 18 år faller utenfor forslaget til reaksjonsordning for rusmiddelavhengige, slik det foreligger fra regjeringen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er hensiktsmessig at personer under 18 år ved første gangs overtredelse av bestemmelsen om bruk av narkotika gis reaksjon i form av betinget påtaleunntatelse med særvilkår om oppmøte ved rådgivende enhet for russaker. Disse medlemmer støtter derfor denne delen av proposisjonen, jf. egne merknader om de kommunale rådgivende enhetene nedenfor.

Disse medlemmer vil i forlengelsen av tematikken om reaksjonsfastsettelse for lovbyggere under myndighetsalder også peke på oppfølging av barn under den kriminelle lavalder. Disse medlemmer mener det er grunn til å benytte de rådgivende enheter for russaker også der det avdekkes narkotikabruk av personer under den kriminelle lavalder, men da på annet rettsgrunnlag, da disse ikke har strafferettslig skyld. Disse medlemmer fremmer derfor forslag om en gjennomgang av relevant lovverk med henblikk på at de rådgivende enhetene for russaker også benyttes i saker som gjelder barn under den kriminelle lavalder, jf. forslagene nedenfor.

Ny bestemmelse om rusmiddeltesting (tegn og symptomer)

Komiteen merker seg at regjeringen foreslår en bestemmelse i legemiddeloven som særskilt hjemler gjennomføring av rusmiddeltest, herunder innhenting av spyttprøve, urinprøve eller blodprøve, for å avdekke

overtredelser av den foreslåtte straffebestemmelsen om befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk.

Komiteen forstår samtidig at minst inngripende metode skal brukes, og at det i hovedsak antas å være spyttprøver, med mindre den det gjelder, selv heller ønsker en annen metode for prøvetaking. Komiteen legger til grunn at dersom den angjeldende selv anser seg som en person med omfattende og alvorlige rusmiddelproblemer, og uttrykker dette, vil det ikke være behov for prøvetaking, men at personen får hjelp i henhold til reaksjonsordningen for personer med slike problemer.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til foregående merknader og behovet for å klargjøre politiets handlingsrom i håndhevelsen av loven og sikre at førstelinjen hos politiet har virkemidler for å slå ned på narkotikabruk. Det er viktig at reguleringen av dette bidrar til mer forutsigbarhet, samtidig som viktige rettssikkerhetsprinsipper som forholdsmessighet ivaretas.

Disse medlemmer viser til Meld. St. 5 (2024–2025), der Arbeiderpartiet og Senterpartiet i regjering uttalte at regjeringen ville:

«fremme lovforslag som sikrer politiet hjemler for mer effektiv håndheving av forbudet mot bruk og befatning med narkotika til egen bruk. [...] Regjeringen vil i den forbindelse vurdere om det skal innføres en egen bestemmelse om kroppslige undersøkelser for å avdekke rusmiddelinntak».

Disse medlemmer støtter forslag om å innføre en bestemmelse som hjemler politiets adgang til å undersøke om det foreligger tegn og symptomer på bruk av narkotika ved mistanke om befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk. Kroppslig undersøkelse i form av rusmiddeltesting er et svært viktig tvangsmiddel for å oppklare bruk av narkotika og for å sikre at ikke straffansvaret hovedsakelig bare vil ramme de som erkjenner forholdet.

Disse medlemmer viser til at Rushåndhevingsutvalget omtalte dette slik:

«Etter utvalgets vurdering bør kravet til mistanke være moderat. En rimelig grunn til mistanke om bruk av narkotika bør være tilstrekkelig. Mistankekravet 'rimelig grunn' svarer til det en finner i straffeprosessloven § 216 l om opptak av samtale. Undersøkelse av 'tegn og symptomer' er moderat inngripende, og forutsetter at den som skal undersøkes er villig til å samarbeide. Videre er formålet bare å fremskaffe et sikrere grunnlag for vurderingen av om det skal besluttes prøvetaking.»

Disse medlemmer deler utvalgets vurderinger.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Straffeprosessloven ny § 157 b skal lyde:
§ 157 b

Den som med rimelig grunn mistenkes for overtredelse av straffeloven § 232 a, kan av polititjenesteperson undersøkes for tegn og symptomer på bruk av narkotika, dersom undersøkelsen antas å være av betydning for opplysningen av saken og ikke fremstår som et uforholdsmessig inngrep.

Etter beslutning fra påtalemyndigheten kan mistenkte på samme vilkår testes for bruk av narkotika, blant annet ved innhenting av spyttprøve, urinprøve eller blodprøve. Beslutningen skal være skriftlig og grunnlagt. Er det fare ved opphold, kan beslutningen gis muntlig, men den skal da snarest mulig nedtegnes.

Reglene i § 157 femte ledd gjelder tilsvarende for undersøkelser etter denne paragrafen.»

«Straffeprosessloven § 171 andre ledd skal lyde:

Det samme gjelder den som med skjellig grunn mistenkes for overtredelse av straffeloven § 232 a eller § 323.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet støtter innføringen av en ny bestemmelse for bruk av tvangsmidler i saker om narkotikabruk. Disse medlemmer viser herunder til at den misoppfatningen som har bredt seg i deler av samfunnet – om at narkotikabruk er avkriminalisert – i stor grad skyldes den manglende håndhevelsen av forbudet, som har kommet som en konsekvens av usikkerheten som er skapt rundt politiet og påtalemyndighetens adgang til bruk av tvangsmidler i disse sakene.

Disse medlemmer mener det bør gjøres to endringer i regjeringens forslag til ny tvangsmiddel hjemmel. Den første endringen disse medlemmer mener bør gjøres, er å flytte bestemmelsen fra legemiddeloven til straffeprosessloven. Slik disse medlemmer ser det, er denne endringen en naturlig konsekvens av eget forslag om å flytte straffebestemmelsen fra legemiddeloven til straffeloven. Det er straffeprosessloven som regulerer de prosessuelle spørsmål, som bruk av tvangsmidler, i saker som gjelder overtredelse av straffeloven. Disse medlemmer fremmer derfor forslag om å flytte tvangsmiddel hjemmelen til straffeprosessloven, jf. forslagene nedenfor.

Disse medlemmer mener videre at terskelen for adgangen til undersøkelse av «tegn og symptomer på bruk av narkotika» bør være lavere enn det regjeringen foreslår i proposisjonen. Disse medlemmer viser herunder til Rushåndhevingsutvalgets vurderinger, som er omtalt i proposisjonen på s. 69 øverst i andre spalte:

«Når det gjelder de materielle vilkårene for å foreta en undersøkelse av om det foreligger tegn og symptomer på ruspåvirkning, mener utvalget at en 'rimelig

grunn' til mistanke om bruk av narkotika bør være tilstrekkelig. Utvalget viser til at undersøkelsen er moderat inngripende, og forutsetter at den som skal undersøkes, er samarbeidsvillig.»

Disse medlemmer deler utvalgets vurdering av at undersøkelse av tegn og symptomer er et moderat inngripende tiltak. Videre mener disse medlemmer at hensynet til en effektiv håndhevelse av straffebestemmelsen for bruk av narkotika tilsier en lempeligere terskel enn «skjellig grunn til mistanke» for å foreta undersøkelse av tegn og symptomer. Disse medlemmer fremmer derfor forslag om at vilkåret for å ansette undersøkelse av tegn og symptomer settes til «rimelig grunn til mistanke», jf. forslagene nedenfor.

Disse medlemmer vil fremheve viktigheten av at politi og påtalemyndighet har de nødvendige virkemidler for å bekjempe organisert narkotikakriminalitet. Disse medlemmer viser til at den organiserte narkotikakriminaliteten har tiltatt i omfang og brutalitet, og dersom denne utviklingen får fortsette, representerer dette en trussel mot hele vår samfunnsstruktur. Disse medlemmer peker på at de mindre narkotikasakene er en viktig kilde til informasjon for å få kartlagt og etterforsket de større kriminelle strukturene som innfører og omsetter narkotika. Herunder er tilgang til narkotikabrukeres mobiltelefon av stor betydning. Slik disse medlemmer ser det, må det derfor også sees hen til hensynet til å bekjempe den organiserte narkotikakriminaliteten ved utformingen av lovgivningen for tvangsmiddelbruk i saker om bruk av narkotika. Disse medlemmer mener derfor det må på plass et hjemmelsgrunnlag som gir adgang til å sikre bevis fra mobiltelefoner og digitale enheter, i saker som gjelder mistanke om erverv av narkotika til egen bruk. Disse medlemmer viser til at det særlig er i ervervssituasjonene at sikring av digitale spor vil kunne lede til at narkotikaselgere avdekkes.

Disse medlemmer har merket seg at regjeringen i denne proposisjonen ikke har fulgt opp Rushåndhevingsutvalgets forslag til klargjøring av reglene for tredjemannsransaking i straffeprosessloven § 192 tredje ledd og § 195 tredje ledd. Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn forslag om endring av straffeprosesslovens regler for ransaking for å sikre politiet adgang til å sikre digitale spor på telefonen til den som mistenkes for erverv av narkotika til egen bruk, jf. forslagene nedenfor.

Forholdsmessighetsvurdering

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at forholdsmessighetskravet ved bruk av tvangsmidler fremgår av straffeprosessloven § 170 a annet punktum. Disse medlemmer viser til at Rusmiddelhåndteringsutvalget foreslo å endre bestemmel-

sens beskrivelse av hvilke momenter som har betydning i vurderingen, ved å tilføye rettshåndheving som moment i en konkret forholdsmessighetsvurdering i § 170 a.

Disse medlemmer er enige med utvalget og mener det er nødvendig å følge opp utvalgets forslag til endringer i § 170 a. Rettstilstanden på området de siste årene og erfaringene i etterkant av Riksadvokatens brev av 9. april 2021 understreker etter disse medlemmers syn behovet for at hensynet til rettshåndhevelse trekkes frem i lovteksten.

Disse medlemmer vil påpeke at dette ikke innebærer en endring av gjeldende rett, men en presisering som sikrer en nyansert og tilstrekkelig bred forholdsmessighetsvurdering og slik legger til rette for at lovgivers intensjon blir oppfylt.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Straffeprosessloven § 170 a annet punktum skal lyde:

Tvangsmidlet kan ikke brukes når det etter sakens art, *inngrepets art, hensynet til rettshåndhevelse, hensynet til den inngrepet rettes mot*, og forholdene ellers ville være et uforholdsmessig inngrep.»

Tredjemannsransaking

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet mener det er viktig at politiet har virkemidler til å kunne etterforske innførsel og salg av større mengder narkotika og til å avdekke bakmenn for slik å bekjempe organisert kriminalitet og den kriminelle økonomien.

Disse medlemmer viser til at det også i mindre alvorlige narkotikasaker er et behov for politiet å kunne ransake mobiltelefonen til en person som er mistenkt for bruk, erverv eller oppbevaring av narkotika til egen bruk, for å sikre informasjon om narkotikasalgs. Rusmiddelutvalget drøftet dette temaet og foreslo en klargjøring av når reglene om «tredjemannsransaking» i straffeprosesslovens kapittel om ransaking i § 192 tredje ledd og § 195 tredje ledd gjelder. Disse medlemmer registrerer at regjeringen ikke har fremmet lovforslag om dette i denne lovproposisjonen.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake med forslag til endringer i straffeprosesslovens regler om ransaking slik at politiet kan sikre digitale bevis ved å undersøke mistenktes mobiltelefon.»

De kommunale rådgivende enhetene

Komiteen har merket seg regjeringens mål om at de kommunale rådgivende enhetene for russaker skal benyttes i større grad enn i dag.

Komiteen ser at det foreslås inntil tre møter over en periode på inntil tre måneder, og forstår hensikten bak om å ville øke mulighetene for at reaksjonen får den ønskede individualpreventive virkningen. Dette er særlig viktig overfor ungdom med rusmiddelproblemer, hvor det erfaringsmessig kan være behov for å jobbe med tillitsbygging og motivasjon over tid.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til disse medlemmers forslag om en ny straffebestemmelse i § 232 a.

Som en konsekvens av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Politiloven ny § 9 a skal lyde:

§ 9 a *Henvisning til rådgivende enhet for russaker*

Politiet kan henvide en person til frivillig oppmøte hos kommunal rådgivende enhet for russaker når det er grunn til å tro at personen har brukt narkotika eller ervervet eller oppbevart mindre mengder narkotika til egen bruk.

Henvisning etter første ledd skal være skriftlig og begrunnet. Før henvisningen skal personen, og verger for personer under 18 år, gis anledning til å uttale seg. Reglene om underretning i forvaltningsloven § 27 første ledd gjelder tilsvarende.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Straffeloven § 37 første ledd bokstav j skal lyde:

j. møte *inntil tre ganger* hos rådgivende enhet for russaker etter innkalling i løpet av en periode på *inntil tre måneder*, forutsatt at domfellelsen gjelder bruk, *erverv eller* oppbevaring av narkotika til domfeltes egen bruk etter § 231 eller § 232 a, eller»

«Straffeloven § 53 fjerde ledd andre punktum skal lyde:

Det samme gjelder når en lovbrøyer har *brukt, ervervet eller* oppbevart narkotika til egen bruk etter § 231 eller § 232 a.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet merker seg at regjeringen følger Rushåndhevingsutvalgets anbefaling om å endre straffeloven § 37 slik at det kan settes særvilkår om at lovbrøyeren må møte inntil tre ganger ved den kommunale rådgivende enhet for russaker, med en gjennomføringstid på inntil tre måneder. Disse medlemmer støtter denne delen av proposisjonen. Disse medlemmer vil understreke at det skal være en høy terskel for de kommunale rådgivende enhetenes adgang til å frita en lovbrøyer fra oppmøteplikten, jf. s. 78 første spalte i proposisjonen.

Disse medlemmer viser til argumentasjonen ovenfor og de der varslede forslag. På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Straffeloven ny § 232 a skal lyde:

§ 232 a *Mindre narkotikaovertrødelse og bruk av narkotika*

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler straffes den som bruker narkotika eller erverver eller oppbevarer en mindre mengde narkotika til egen bruk. Uaktsom mindre narkotikaovertrødelse straffes med bot.

Kongen kan gi forskrift om hvilke mengder narkotika som kan anses som mindre mengder narkotika etter første punktum, og at erverv og oppbevaring av særlig farlige stoffer straffes etter straffeloven § 231.»

«Stortinget ber regjeringen foreta en nedjustering av mengdene narkotika som anses som 'mindre mengde narkotika til egen bruk' etter straffeloven § 232 a.»

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av relevant lovverk for å sikre at de kommunale rådgivende enhetene for russaker benyttes i størst mulig grad der hvor det avdekkes narkotikabruk av barn under den strafferettslige lavalder.»

«Stortinget ber regjeringen utrede og fremme de nødvendige forslag til lovendringer for å sikre hjemmelsgrunnlag for ransaking av telefon og dataenheter i saker som gjelder mistanke om erverv av narkotika til egen bruk.»

Utvidet henvisningsrett

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til proposisjonen og støtter forslaget om at henvisning til de kommunale rådgivende rusenhetene også kan benyttes utenfor straffesaksspoet. Det vil være viktig for å kunne hjelpe den enkelte ungdom, og det er helt i tråd med hele intensjonen med en helhetlig forebyggings- og behandlingsreform.

Disse medlemmer mener de kommunale rådgivende rusenhetene bør kunne brukes i større grad i det forebyggende arbeidet. Den rådgivende funksjonen bør også inkludere hjelp og støtte til foreldre som har barn med risikoadferd, som i mange tilfeller opplever å stå alene i en vanskelig situasjon. For bedre å fange opp og ivareta barn og ungdom som enten har utviklet, eller står i fare for å utvikle, rusmiddelavhengighet, mener disse medlemmer at flere faggrupper bør kunne gis direkte henvisningsrett til rusenhetene.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om skolehelse-tjenesten, psykologer og andre relevante instanser bør

få direkte henvisningsrett til de kommunale rådgivende ruseenheter.»

«Legemiddeloven § 24 første ledd skal lyde:

Det er forbudt uten lovlig adkomst å *erhverve, oppbevare eller* bruke narkotika og å skaffe seg adgang til å få kjøpt slike varer under falske opplysninger, f.eks. om navn, bosted, sykdom eller sykdomstegn.»

«I lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. skal § 3-9 c første ledd nytt tredje punktum lyde:

Enheten skal også ha ansvar for å møte personer som er henvist til enheten etter politiloven § 9 a.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Legemiddeloven kapittel X overskriften skal lyde:

Kap. X. Straff og inndragning.»

«Legemiddeloven § 31 andre ledd skal lyde:

Erverv, besittelse og bruk av dopingmidler straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder, eller begge deler. Erverv, oppbevaring og bruk av narkotika straffes etter straffeloven §§ 231 og 232 a.»

Samaritanbestemmelse

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til proposisjonen s. 7, hvor vedtak nr. 1115 (2020–2021) er gjengitt:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at politiet ikke straffeforfølger overtredelse av legemiddeloven § 24 første ledd, der overtredelse yter assistanse eller tilkaller nødretter i akutte nødsituasjoner, eller der en slik overtredelse avdekkes hos fornærmede ved anmeldelse av andre straffbare forhold.»

Flertallet legger til grunn at dette følges opp i praksis. Flertallet gir sin tilslutning til at påtaleskjønnet skal anvendes i tråd med anmodningsvedtaket. Også i Riksadvokatens instruks er det lagt til grunn at disse sakene ikke skal straffeforfølges, og flertallet legger til grunn at det heller ikke vil skje. Flertallet peker også på at det samme må gjelde for både tilkalling av helsevesen og brannvesen.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen, innen våren 2026, utrede og sende på høring et lovforslag som sikrer at politiet ikke straffeforfølger narkotikaovertridelser etter legemiddeloven og mindre alvorlige overtredelser av

straffeloven § 231, der lovbryteren yter assistanse, er til stede eller tilkaller nødretter i akutte nødsituasjoner, eller der en slik overtredelse avdekkes hos fornærmede ved anmeldelse av andre straffbare forhold, med sikte på deretter uten unødig opphold å komme tilbake til Stortinget med et lovforslag.»

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at det før proposisjonen ble fremlagt, var en forhåpning fra brukerorganisasjonene om at regjeringen ville legge frem forslag om en såkalt «samaritanbestemmelse». En slik bestemmelse lovfester et prinsipp om at den som tilkaller hjelp i en akutt krisesituasjon, som ved en overdose, ikke selv skal risikere å bli straffeforfulgt for bruk og besittelse av mindre mengder narkotika.

Henvisning til rådgivende enhet for russaker

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at departementet legger opp til å endre politiloven § 9 a, slik at politiet kan henvise en person til frivillig oppmøte hos rådgivende enhet for russaker i tilfeller hvor det er grunn til å tro at en person har brukt, ervervet eller oppbevart en mindre mengde narkotika til egen bruk.

Flertallet peker på at det er sentralt at de som har behov for hjelp, skal få det. Dette tilsier at også andre offentlige organer som finner det formålstjenlig, bør kunne ha anledning til slik frivillig henvisning.

Flertallet viser til at forskning viser at tidlig rusdebut øker risikoen for senere rusproblemer og utenfor-skap. Flertallet mener at dersom målet er å forebygge og utsette rusdebut i barne- og ungdomsbefolkningen, må også andre aktører enn politiet kunne identifisere rusbruk gjennom ordinære tjenester, uten en trussel om straff.

Flertallet mener videre at politiet overfor personer under 18 år normalt først bør benytte henvisning etter politiloven § 9 a. Flertallet mener en slik tilnærming i større grad vil være i tråd med FNs barnekomité's uttalelse i generell kommentar nr. 20, der de oppfordrer stater til å finne alternativer til straff og tvangsbruk for å hindre bruk av ulovlige rusmidler blant ungdom.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige lovendringer slik at relevante offentlige etater har hjemmel til henvisning til frivillig oppmøte hos rådgivende enhet for russaker, og at rådgivende enhet har ansvar for å møte personer som er henvist av slike etater.»

Ruskontroll ved rådgivende enhet for russaker

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at det i helse- og omsorgstjenesteloven § 3-9 c er lovregulert at kommunen skal ha en rådgivende enhet for russaker. Denne enheten skal ha ansvaret for å møte personer når oppmøte for enheten er satt som vilkår for en strafferettslig reaksjon, inkludert å gjennomføre ruskontroll etter straffeloven § 37 første ledd bokstav d.

Flertallet mener at det er svært viktig at personer som møter opp ved disse enhetene, skal møtes med god og evidensbasert helsehjelp, ikke med ruskontroll. Flertallet foreslår derfor at det gjøres en lovendring i § 3-9 c første ledd, hvor vilkår om ruskontroll i medhold av straffeloven § 37 første ledd bokstav d ikke kan gjennomføres hos rådgivende enhet for russaker. Ikrafttredelse av bestemmelsene etter denne innstillingen kan ikke skje før lovendringen i helse- og omsorgstjenesteloven § 3-9 c trer i kraft.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme lovforslag om å endre helse- og omsorgstjenesteloven § 3-9 c første ledd, slik at vilkår om ruskontroll i medhold av straffeloven § 37 første ledd bokstav d ikke kan gjennomføres hos rådgivende enhet for russaker.»

Beslag

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at Riksadvokaten i brev 13. mai 2022 har gitt uttrykk for at mistanke om en rusmiddelavhengigs befatning med narkotika til egen bruk ikke gir grunnlag for straffeprosessuelle tvangsmidler ut over beslag av synlig narkotika.

Flertallet vil peke på at beslag av narkotika kan sette rusmiddelavhengige i en vanskelig situasjon, der de må skaffe seg nye brukerdoser for å dekke sitt behov.

Flertallet vil derfor presisere at politiet etter en konkret vurdering bør unnlate å beslaglegge mindre mengder narkotika til egen bruk hvis lovbyrteren er rusmiddelavhengig. Dette gjelder også i tilfeller hvor befatningen med mindre mengder narkotika blir kjent for politiet i forbindelse med utøvelsen av andre politioppgaver, for eksempel ved visitasjon av en person etter politiloven § 7 eller ved ransaking som følge av andre straffbare forhold.

Tap av førerrett

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, ber regjeringen sørge for at samfunnets reaksjoner i forbindelse med problematisk bruk av rusmidler er forholdsmessige og kan knyttes til rusbruken. Flertallet viser til at Stortinget har bedt regjeringen om særlig å gjennomgå praksis med tap av førerrett i tilfeller der man ikke ser noen sammenheng mellom personens bruk av rusmidler og føring av motorvogn, jf. vedtak nr. 1117 (2020–2021). I proposisjonen fremgår det at:

«Vedtak nr. 1117 er fulgt opp ved at departementet i dialog med Politidirektoratet har sett nærmere på politiets praksis for tilbakekall av førerrett på grunnlag av manglende edruelighet, for å sikre at praksisen ikke er strengere enn intensjonen bak reglene, se Prop. 1 S (2024–2025) Justis- og beredskapsdepartementet punkt 1.10.4 side 58.»

Flertallet er glad for at departementet er i dialog med Politidirektoratet om dette, men mener at dette vedtaket må følges opp på mer forpliktende vis. Flertallet mener at det må foretas en systematisk gjennomgang av regelverket for rusmiddelbruk og førerrett, med særlig henblikk på rettssikkerhet og forholdsmessighet.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen tydeliggjøre regelverket om tilbakekall av førerrett på grunn av rusmiddelbruk og gi veiledning om praksis for å sikre at hensynet til rettssikkerhet og forholdsmessighet ivaretas.»

Tvangsmidler

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at straffeprosessuelle tvangsmidler som klar hovedregel utgjør inngrep i retten til privatliv etter både EMK artikkel 8 og Grunnloven. Det vises også til det generelle legalitetsprinsippet. Det kreves hjemmel i lov, og denne må være klar, forutberegnelig og tilgjengelig, og nasjonal rett må inneholde tilstrekkelige sikkerhetsmekanismer mot vilkårlige inngrep. Flertallet viser til at Høyesterett også har tolket lovkravet for tvangsmidler strengt og i tråd med kravene etter EMK artikkel 8 nr. 2.

Flertallet viser til proposisjonens kapittel 6 om tvangsmidler, hvor det foreslås en ny hjemmel i legemiddeloven § 33.

Flertallet viser videre til at hvorvidt prøvetaking i en enkelt sak holder seg innenfor rammene og EMK, herunder om inngrepet vil være forholdsmessig, må vurderes konkret i hvert tilfelle.

Flertallet peker på at det i en modell med forenklede forelegg, som det legges opp til, vil være mindre behov for å ta rusprøvetaking i bruk, dette fordi en modell med forelegg vil gjøre at prøvetaking ikke vil være aktuelt i de tilfeller der den mistenkte vedtar et forelegg på stedet. Det samme gjelder dersom mistenkte, uten å være villig til å vedta forenklet forelegg, tilstår forholdet, og tilståelsen støttes av andre bevis. Det er først i de tilfeller der mistenkte nekter for å ha hatt befatning med narkotika, og heller ikke vil vedta et forenklet forelegg offentlig, at en etter forslaget vil måtte vurdere om det er behov for å gjennomføre en rusmiddeltesting, herunder om en slik test vil være forholdsmessig. Inngangsvilkåret for å kunne gjennomføre rusmiddeltest etter forslaget til legemiddeloven § 33 andre ledd er at det foreligger «skjellig grunn» til mistanke om overtredelse av legemiddeloven § 31 andre ledd, jf. § 24 første ledd. Flertallet mener at i den foreslåtte modellen bør rusmiddeltesting kun skje i de tilfeller det er av vesentlig betydning for opplysningen av saken.

Flertallet mener også at kompetansen til å beslutte prøvetaking, som i dag, i utgangspunktet bør ligge til domstolen. Påtalemyndigheten bør imidlertid ha hastekompetanse til å beslutte prøvetaking i de tilfeller hvor det ikke er tid til å avvente rettens beslutning.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag til ny § 33 i legemiddeloven:

«Legemiddeloven ny § 33 skal lyde:

§ 33

Den som med skjellig grunn mistenkes for overtredelse av § 31 andre ledd, jf. § 24 første ledd, kan av polititjenesteperson undersøkes for tegn og symptomer på bruk av narkotika, dersom undersøkelsen antas å være av betydning for opplysningen av saken og ikke fremstår som et uforholdsmessig inngrep.

Den som med skjellig grunn mistenkes for overtredelse av § 31 andre ledd, jf. § 24 første ledd, kan etter kjennelse fra retten testes for bruk av narkotika, blant annet ved innhenting av spyttprøve, urinprøve eller blodprøve, dersom undersøkelsen antas å være av vesentlig betydning for opplysningen av saken og ikke fremstår som et uforholdsmessig inngrep.

Dersom formålet med undersøkelsen ellers kunne forspilles, kan ordre fra påtalemyndigheten tre i stedet for kjennelse av retten. Ordren skal være skriftlig og grunnlagt. Er det fare ved opphold, kan beslutningen gis muntlig, men den skal da snarest mulig nedtegnes.

Reglene i straffeprosessloven § 157 femte ledd gjelder tilsvarende for undersøkelser etter denne paragrafen.»

Flertallet vil samtidig peke på at legalitetskontroll av politiets og påtalemyndighetens avgjørelser gir de som utsettes for slike inngrep, mulighet til å prøve lovligheten for domstolene i Norge og eventuelt også ved klage til EMD.

Flertallet viser til at skjønnsmessig oppreisning for inngripende tvangsmiddelbruk allerede gis etter straffeprosessloven § 447 andre ledd. Flertallet vil presisere at enkeltpersoner som har blitt testet, og avgitt negativt prøvesvar, vil kunne søke skjønnsmessig oppreisning etter den ovennevnte bestemmelsen.

Flertallet viser videre til at Riksadvokatens undersøkelser av tvangsmiddelbruk i 2022 viser at et godt regelverk ikke nødvendigvis er tilstrekkelig for å hindre feil fra myndighetene ved bruk av tvangsmidler. Det kan derfor være behov for undersøkelser av politiets tvangsmiddelbruk, slik at en får korrigert eventuelle feil og satt inn nødvendige tiltak. Et effektivt tiltak i dette øyemed vil etter flertallets syn være å føre åpen statistikk over hvor mange tilfeller, og hvor stor prosentandel, av narkotikatesting som gir positivt utslag.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennom tildelingsbrev legge til rette for at Den høyere påtalemyndighet følger med på politiets tvangsmiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker, herunder ved å føre åpen statistikk over omfanget og resultatene av narkotikatesting. Videre bes regjeringen legge til rette for at Den høyere påtalemyndighet gjennomfører en undersøkelse av tvangsmiddelbruk, tilsvarende den som ble gjennomført i 2022, etter at de foreslåtte endringene i legemiddeloven har virket i ett år.»

Forebyggende arbeid

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at det å forebygge kriminalitet er helt sentralt i politiets samfunnsoppdrag. Det forebyggende arbeidet som politiet gjør, er svært viktig for å skape relasjoner til ungdommer i risikogrupper. Det å avdekke bruk av narkotika er en viktig del av politiets forebyggende arbeid som må gis tilstrekkelig prioritet. Disse medlemmer er kjent med at det i flere politidistrikt har vært en reduksjon i de funksjonelle driftsenhetene med ansvar for forebyggende arbeid rettet mot ungdom.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i styringsdialogen med etaten påse at politiets innsats når det gjelder forebyggende arbeid overfor ungdom, gis økt prioritet.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Straffeprosessloven ny § 157 b skal lyde:
§ 157 b

Den som med rimelig grunn mistenkes for overtredelse av straffeloven § 232 a, kan av polititjenesteperson undersøkes for tegn og symptomer på bruk av narkotika, dersom undersøkelsen antas å være av betydning for opplysningen av saken og ikke fremstår som et uforholdsmessig inngrep.

Etter beslutning fra påtalemyndigheten kan mistenkte på samme vilkår testes for bruk av narkotika, blant annet ved innhenting av spyttprøve, urinprøve eller blodprøve. Beslutningen skal være skriftlig og grunnlagt. Er det fare ved opphold, kan beslutningen gis muntlig, men den skal da snarest mulig nedtegnes.

Reglene i § 157 femte ledd gjelder tilsvarende for undersøkelser etter denne paragrafen.

Forslag 2

Straffeloven § 37 første ledd bokstav j skal lyde:

- j. møte inntil tre ganger hos rådgivende enhet for russaker etter innkalling i løpet av en periode på inntil tre måneder, forutsatt at domfellelsen gjelder bruk, erverv eller oppbevaring av narkotika til domfeltes egen bruk etter § 231 eller § 232 a, eller

Forslag 3

Straffeloven § 53 fjerde ledd andre punktum skal lyde:

Det samme gjelder når en lovbryster har *brukt, ervervet* eller oppbevart narkotika til egen bruk etter § 231 eller § 232 a.

Forslag 4

Legemiddeloven kapittel X overskriften skal lyde:

Kap. X. Straff og inndragning.

Forslag 5

Legemiddeloven § 31 andre ledd skal lyde:

Erverv, besittelse og bruk av dopingmidler straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder, eller begge deler. Erverv, oppbevaring og bruk av narkotika straffes etter straffeloven §§ 231 og 232 a.

Forslag 6

Straffeprosessloven § 171 andre ledd skal lyde:

Det samme gjelder den som med skjellig grunn mistenkes for overtredelse av straffeloven § 232 a eller § 323.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 7

Straffeloven ny § 232 a skal lyde:

§ 232 a *Mindre narkotikaovertrødelse og bruk av narkotika*

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler, straffes den som bruker narkotika, oppbevarer eller erverver en mindre mengde narkotika til egen bruk. Uaktsom mindre narkotikaovertrødelse straffes med bot.

Er lovbrysteren over 18 år og har et omfattende og alvorlig rusmiddelproblem, skal reaksjonen normalt være påtaleunndlatelse uten vilkår etter straffeprosessloven § 69 første ledd eller straffutmålingsfrafall etter § 61. Ved bedømmelsen av om gjerningspersonen er rusmiddelavhengig skal det blant annet legges vekt på

- medisinsk diagnose,
- omfang, varighet og inntaksmåte for rusmidlet,
- evne til å kontrollere rusbruken,
- funksjonsevne,
- tidligere rushistorikk, og
- generell livssituasjon.

Kongen kan gi forskrift om at erverv og oppbevaring av særlig farlige stoffer straffes etter § 231.

Kongen kan ved forskrift fastsette mengdegrensener for hvilken mengde narkotika som kan anses å være til egen bruk. Mengdegrensene kan settes til null. Befatning som nevnt i første ledd innenfor mengdegrenseverdi skal anses for å være til egen bruk med mindre et annet formål sannsynliggjøres.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen fastsette i forskrift i medhold av straffeloven mengdegrensener for hva som kan anses å være mindre mengder narkotika til egen bruk. Mengdegrensene for ulike narkotiske stoffer fastsettes i tråd med tabell 4.5 i Prop. 112 L (2024–2025) med unntak av mengdegrensen for heroin, kokain og amfetamin, som settes til 1 gram.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen i utarbeidelse av forskrift til mengdegrensener fastsette en øvre grense for samtidig befatning med flere narkotiske stoffer, slik at ordinær terskelverdi gjelder for ett stoff og halv terskelverdi for det/de øvrige to stoffene.

Forslag 10

Straffeprosessloven § 170 a annet punktum skal lyde:

Tvangsmidlet kan ikke brukes når det etter sakens art, *inngrepets art, hensynet til rettshåndhevelse, hensynet til den inngrepet rettes mot*, og forholdene ellers ville være et uforholdsmessig inngrep.»

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake med forslag til endringer i straffeprosesslovens regler om ransaking slik at politiet kan sikre digitale bevis ved å undersøke mistenktes mobiltelefon.

Forslag 12

Politi-loven ny § 9 a skal lyde:

§ 9 a *Henvisning til rådgivende enhet for russaker*

Politiet kan henvise en person til frivillig oppmøte hos kommunal rådgivende enhet for russaker når det er grunn til å tro at personen har brukt narkotika eller ervervet eller oppbevart mindre mengder narkotika til egen bruk.

Henvisning etter første ledd skal være skriftlig og begrunnet. Før henvisningen skal personen, og verger for personer under 18 år, gis anledning til å uttale seg. Reglene om underretning i forvaltningsloven § 27 første ledd gjelder tilsvarende.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen vurdere om skolehelse-tjenesten, psykologer og andre relevante instanser bør få direkte henvisningsrett til de kommunale rådgivende rusenhetene.

Forslag 14

Legemiddel-loven § 24 første ledd skal lyde:

Det er forbudt uten lovlig adkomst å *erhverve, oppbe-vare eller* bruke narkotika og å skaffe seg adgang til å få kjøpt slike varer under falske opplysninger, f.eks. om navn, bosted, sykdom eller sykdomstegn.

Forslag 15

I lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og om-sorgstjenester m.m. skal § 3-9 c første ledd nytt tredje punktum lyde:

Enheten skal også ha ansvar for å møte personer som er henvist til enheten etter politi-loven § 9 a.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen i styringsdialogen med etaten påse at politiets innsats når det gjelder forebyg-gende arbeid overfor ungdom, gis økt prioritet.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 17*

Straffeloven ny § 232 a skal lyde:

§ 232 a *Mindre narkotikaovertrjedelse og bruk av narkotika*

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler straffes den som bruker narkotika eller erverver el-ler oppbevarer en mindre mengde narkotika, til egen bruk. Uaktsom mindre narkotikaovertrjedelse straffes med bot.

Kongen kan gi forskrift om hvilke mengder narkoti-ka som kan anses som mindre mengder narkotika etter første punktum, og at erverv og oppbevaring av særlig farlige stoffer straffes etter straffeloven § 231.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen foreta en nedjustering av mengdene narkotika som anses som «mindre mengde narkotika til egen bruk» etter straffeloven § 232 a.

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av relevant lovverk, for å sikre at de kommunale rådgivende enhetene for russaker benyttes i størst mulig grad der hvor det avdekkes narkotikabruk av barn under den strafferettslige lavalder.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen utrede og fremme de nødvendige forslag til lovendringer for å sikre hjem-melsgrunnlag for ransaking av telefon og dataenheter i saker som gjelder mistanke om erverv av narkotika til egen bruk.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

A.

v e d t a k t i l l o v

om endringer i straffeloven og legemiddel-loven mv. (be-fatning med mindre mengder narkotika til egen bruk)

I

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesa-ker skal § 171 andre ledd lyde:

Det samme gjelder den som med skjellig grunn mis-tenkes for overtrjedelse av straffeloven § 323 *eller lege-middel-loven § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd.*

II

I lov 4. desember 1992 nr. 132 om legemidler m.v. gjøres følgende endringer:

§ 24 første ledd skal lyde:

Det er forbudt uten lovlig adkomst å *erhverve, oppbe-vare eller bruke* narkotika og å skaffe seg adgang til å få kjøpt slike varer under falske opplysninger, f.eks. om navn, bosted, sykdom eller sykdomstegn.

Kapittel X overskriften skal lyde:

Kap. X. Straff, inndragning og bevissikring.

§ 31 andre og tredje ledd skal lyde:

Erverv og oppbevaring av en mindre mengde narkotika til egen bruk og bruk av narkotika straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder. Kongen kan gi forskrift om at erverv og oppbevaring av særlig farlige stoffer straffes etter straffeloven § 231.

Erverv, besittelse og bruk av *dopingmidler* straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder, eller begge deler.

Nåværende tredje og fjerde ledd blir fjerde og nytt femte ledd.

Ny § 31 a skal lyde:

§ 31 a

Kongen kan bestemme at bøteleggelse på stedet eller i ettertid for lovbrudd av nærmere angitt art kan skje ved forenklet forelegg etter faste bøtesatser. I slikt forelegg kan straffebudet og det straffbare forhold betegnes ved stikkord eller på liknende måte.

Forelegget kan omfatte inndragning i tillegg til bot.

Forelegg utskrevet på stedet faller bort dersom det ikke straks vedtas. For forelegg utskrevet i ettertid gjelder straffeprosessloven § 256 nr. 5 tilsvarende. Slikt forelegg faller bort dersom det ikke vedtas innen fristen. Kongen kan gi nærmere regler om framgangsmåten når forelegget utskrives i ettertid.

Påtalemyndigheten kan til gunst for siktede oppheve vedtatt forelegg.

Polititjenesteperson som ellers ikke har foreleggsmyndighet, kan gis myndighet til å utferdige forenklet forelegg.

Kongen gir nærmere regler om bruk av forenklet forelegg og fastsetter bøtesatser og subsidær fengselsstraff for de forskjellige lovbrudd som ordningen skal omfatte.

Ny § 33 skal lyde:

§ 33

Den som med skjellig grunn mistenkes for overtredelse av § 31 andre ledd, jf. § 24 første ledd, kan av polititjenesteperson undersøkes for tegn og symptomer på bruk av narkotika, dersom undersøkelsen antas å være av betydning for opplysningen av saken og ikke fremstår som et uforholdsmessig inngrep.

Den som med skjellig grunn mistenkes for overtredelse av § 31 andre ledd, jf. § 24 første ledd, kan etter kjennelse fra retten testes for bruk av narkotika, blant annet ved innhenting av spyttprøve, urinprøve eller blodprøve, dersom undersøkelsen antas å være av ve-

sentlig betydning for opplysningen av saken og ikke fremstår som et uforholdsmessig inngrep.

Dersom formålet med undersøkelsen ellers kunne forspilles, kan ordre fra påtalemyndigheten tre i stedet for kjennelse av retten. Ordren skal være skriftlig og grunnlagt. Er det fare ved opphold, kan beslutningen gis muntlig, men den skal da snarest mulig nedtegnes.

Reglene i straffeprosessloven § 157 femte ledd gjelder tilsvarende for undersøkelser etter denne paragrafen.

III

I lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet skal ny § 9 a lyde:

§ 9 a *Henvisning til rådgivende enhet for russaker*

Politiet kan henvise en person til frivillig oppmøte hos kommunal rådgivende enhet for russaker når det er grunn til å tro at personen har brukt narkotika eller ervervet eller oppbevart en mindre mengde narkotika til egen bruk.

Henvisning etter første ledd skal være skriftlig og begrunnet. Før henvisningen skal personen, og verger for personer under 18 år, gis anledning til å uttale seg. Reglene om underretning i forvaltningsloven § 27 første ledd gjelder tilsvarende.

IV

I lov 14. juni 2002 nr. 20 om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver skal § 17 a fjerde ledd første punktum lyde:

Overtredelse av første ledd andre punktum straffes etter legemiddeloven § 31 tredje ledd.

V

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

§ 37 første ledd bokstav j skal lyde:

j. møte *inntil tre ganger* hos rådgivende enhet for russaker etter innkalling *i løpet av en periode på inntil tre måneder*, forutsatt at domfellelsen gjelder bruk, *erverv eller oppbevaring* av narkotika til domfeltes egen bruk etter § 231 eller legemiddeloven § 31 *annet ledd*, jf. § 24 første ledd, eller

§ 53 fjerde ledd andre punktum skal lyde:

Det samme gjelder når en lovbryter har *brukt, ervervet eller oppbevart* narkotika til egen bruk etter § 231 eller legemiddeloven § 31 *annet ledd*, jf. § 24 første ledd.

§ 231 nytt tredje ledd skal lyde:

Erverv og oppbevaring av en mindre mengde narkotika til egen bruk straffes etter legemiddeloven § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd.

VI

I lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. skal § 3-9 c første ledd nytt tredje punktum lyde:

Enheten skal også ha ansvar for å møte personer som er henvist til enheten etter politiloven § 9 a.

VII

Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

B.

I

Stortinget ber regjeringen, innen våren 2026, utrede og sende på høring et lovforslag som sikrer at politiet ikke straffeforfølger narkotikaovertrедelser etter legemiddeloven og mindre alvorlige overtrедelser av straffeloven § 231, der lovbrøyteren yter assistanse, er til stede eller tilkaller nødetater i akutte nødsituasjoner, eller der en slik overtrедelse avdekkes hos fornærmede ved anmeldelse av andre straffbare forhold, med sikte på deretter uten unødigg opphold å komme tilbake til Stortinget med et lovforslag.

II

Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige lovendringer slik at relevante offentlige etater har hjemmel

til henvisning til frivillig oppmøte hos rådgivende enhet for russaker, og at rådgivende enhet har ansvar for å møte personer som er henvist av slike etater.

III

Stortinget ber regjeringen fremme lovforslag om å endre helse- og omsorgstjenesteloven § 3-9 c første ledd, slik at vilkår om ruskontroll i medhold av straffeloven § 37 første ledd bokstav d, ikke kan gjennomføres hos rådgivende enhet for russaker.

IV

Stortinget ber regjeringen tydeliggjøre regelverket om tilbakekall av førerrett på grunn av rusmiddelbruk og gi veiledning om praksis for å sikre at hensynet til rettssikkerhet og forholdsmessighet ivaretas.

V

Stortinget ber regjeringen gjennom tildelingsbrev legge til rette for at Den høyere påtalemyndighet følger med på politiets tvangsmiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker, herunder ved å føre åpen statistikk over omfanget og resultatene av narkotikatesting. Videre bes regjeringen legge til rette for at Den høyere påtalemyndighet gjennomfører en undersøkelse av tvangsmiddelbruk, tilsvarende den som ble gjennomført i 2022, etter at de foreslåtte endringene i legemiddeloven har virket i ett år.

Oslo, i justiskomiteen, den 3. juni 2025

Helge André Njåstad

leder

Marte Eide Klovning

ordfører

